

1. Горкун М. Чому ми не поліглоти? / М. Горкун // День, 2003. – №137. – 8 серпня. – С.1.
2. Дем'янчук О. Політичні та інституційні аспекти впровадження закордонних моделей освіти в Україні / О. Дем'янчук // Україна в сучасному світі. Конференція випускників програм наукового стажування у США. – К.: Стило, 2003. – С.102-112.
3. Загнітко А.П., Домрачева І.Р. Основи мовленнєвої діяльності (для студентів денної, безвідривної та очно-заочної прискореної форми навчання спеціальності 2001). – Донецьк, Український Культурологічний Центр, 2001. – 256 с.
4. Камартін І. Багатомовна нація / І. Камартін // Електронний ресурс. Режим доступу –<http://www.ji.lviv.ua/n23texts/camartin.htm>
5. Кремень В. Як нам реорганізувати освіту / В. Кремень // Дзеркало тижня. Україна, 2011. – № 13. – 8 квітня. – С.12.
6. Лавренюк С. Система вищої освіти наближається до точки саморуйнування: [бесіда з президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія» Сергієм Квітом / С. Лавренюк // Голос України, 2010. – № 50. – 20 березня. – С.11.
7. Рикер П. История и истина / П. Рикер. – СПб.: Алетейя, 2002. – 397 с.
8. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон. – М.: АСТ, 2005. – 608 с.

Язык рассматривается как неотъемлемая составляющая новейшей государственной образовательно-информационной политики и принцип формирования креативной личности.

Ключевые слова: язык, речь, креативность, творчество.

A language is examined as an inalienable constituent of the newest public educationally-informative policy and principle of forming of creativ personalities.

Keywords: language, broadcasting, creativity, creative.

УДК 811.161. 2' 373

Кабеш О.О.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗМІНИ В СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЛІНГВОСОЦІУМУ

У статті проаналізовано лексико-семантичні процеси, що відбуваються в українській мові: визначено групи актуалізованої суспільно-політичної лексики, схарактеризовано нові лексичні входження, з'ясовано їх стилістичний статус, способи творення, зміни семантики.

Ключові слова: лексико-семантичні зміни, актуалізація, неологізм, спосіб словотворення, семантичні зміни.

Кожна історична доба вносить свої корективи в життя суспільства, створюючи нові норми та цінності. Мова, як відомо, швидко реагує на процеси суспільного життя, а «багатство її внутрішніх ресурсів дозволяє словесно відобразити широку гаму відтінків значення нових реалій позамовного світу» [1, с 88]. З огляду на це студіювання лексико-семантичних процесів постійно перебуває в колі інтересів українських дослідників: В. Жайворонка, Т. Бевз, Т. Коць, Л. Лисиченко, Д. Мазурик, О. Муромцевої, Л. Полюги, І. Самойлової, О. Сербенської, О. Стишова, Л. Струганець, Н. Стратулат та ін.

Незважаючи на великий інтерес дослідників до з'ясування змін у словниковому складі української мови, ця проблема дотепер актуальна, оскільки під дією позамовних чинників у суспільстві відбуваються модифікації національного лексикону, через які виявляється ставлення носіїв мови до реалій і подій сучасної дійсності. Мета нашої розвідки – аналіз активних лексико-семантичних процесів, що нині проходять в українській мові. Для досягнення окресленої мети проаналізовано актуалізовану лексику: визначено її групи, схарактеризовано нові лексичні входження, з'ясовано їх стилістичний статус, способи творення, зміни семантичної структури.

На сучасному етапі розвитку української мови роль головного чинника творення, поширення та узвичаєння словотвірних та семантичних інновацій у мовній практиці відіграє мова публіцистики, переважно ЗМІ. Мова мас-медіа є своєрідним дзеркалом, «у якому відбивається багатофункціональність національної мови, ступінь її інтелектуалізації, зокрема через поширення термінів з різних галузей знань та їхню загальномовну адаптацію» [3, с. 32].

З-поміж лексико-семантичних змін, які активно відбуваються в українській мові, на особливу увагу заслуговують процеси – актуалізації лексичних одиниць. Революція гідності та політична ситуація, що склалася в Україні, спричинили до актуалізації різних груп суспільно-політичної лексики: 1) назв національно-державного та національно-територіального устрою (*держава, унітарна держава, незалежна держава, великодержава, супердержава, імперія, федерація, автономія*); 2) лексики, що відображає державні перетворення (*суверенітет, незалежність, самостійність, соборність, реформування, правова держава*); 3) лексики сфери міжнародних відносин, зокрема слів, що слугують для позначення особливостей сучасного цивілізаційного процесу (*дестабілізація, євроінтеграція, інтегрування, роззброєння, озброєння, стабілізація*) та сфери зовнішньої політики й дипломатичної практики (*безвізовий режим, гуманітарна місія, еміграція, нейтралітет, протекціонізм, спостережна місія, саміт, форум, біженець*); 4) військово-воєнної лексики: номенів стратегії й тактики військово-воєнної політики (*акція, інтервенція, конфлікт, миротворчість, окупація, анексія*), а також назв суб'єктів військово-воєнної політики (*миротворець, агресор, бойовик, найманець, окупант*); 5) вторинних

суб'єкти політики, які є назвами політичних організацій, об'єднань, угруповань (блок, коаліція, опозиція, фракція), суб'єктів політики за характером і способами діяльності (західник, лідер, опозиціонер, політв'язень, правозахисник, федераліст, сепаратист) тасуб'єктів політики за партійною належністю чи прихильністю до певної ідеології (бандерівець, громадівець, націоналіст, бютівець, унсовець,свободівець, ударівець, майданець, майданівець, регіонал, комуніст, радикал; б)ідеологем суспільно-політичної сфери, що відображають систему політичних, філософських поглядів суб'єктів політики (геополітика, європеїзація, націоналізм, фашизм, неофашизм, нацизм, радикалізм); 7) найменувань світоглядних понять, що відображують інтереси, ідеали, умонастрої людей, класів, суспільства загалом (патріотизм, ментальність, солідарність, толерантність, шовінізм) тощо.

Події 2013-2014 рр. в Україні спричинили до творення й актуалізації багатьох ідеологічно орієнтованих слів, які містять соціально-ідеологічно-оцінну інформацію. Так, слова**бандерівець**, **патріотизм**, **комунізм**, **євроінтеграція**, **Євромайдан**, **євромайданівець**, **автомайдан**, **антимайдан**, **антимайданівець**, **автомайданівець**, **веломайдан**, **веломайданівець**, **свободівець**, **днрівець (ДНРівець)**, **лнрівець (ЛНРівець)**, **атовці (АТОвці)**, **майдано-атовці** неоднаково оцінюються представниками різних політичних поглядів і напрямків та відображають характер використання мови в інтересах певних суспільних груп. Пор.: *«У Тернопіль приїхав вісімдесяти восьмирічний «бандерівець» із Криму. Володимир Чермошенцев служив в УПА. З Бахчисарая вирішив тікати одразу після референдуму. Каже, не хоче жити поряд із окупантами і бути похованим у загарбаній землі» (ТСН, 25.03.2014) – «29 вересня оскраженілі бандерівці вчинили акт вандалізму й знесли пам'ятник Леніну в Харкові. Міський голова Харкова Геннадій http://ipress.ua/news/kernes_obitsyaie_vidnovyty_pamyatnyk_leninu_v_harkovi_87386.html Кернес пообіцяв прихильникам комунізму відновити пам'ятник їхньому вождю» (Преступности. НЕТ, 29.09.2014). «Ми ними зможемо стати тільки тоді, коли пройдемо стадію **патріотизму**, зрозуміємо, що він і є **націоналізм** і в цьому немає нічого поганого, стадію шовінізму в душі і тільки тоді станемо космополітами» (Україна молода, № 58, 30.03.2007) – «Національне питання мене цікавить доти, доки воно не починає межувати з **націоналізмом** у негативному сенсі» (Україна молода, № 72, 20.04.2014)*

Спостерігається високий ступінь концентрації сленгової й колоквиальної лексики, здебільшого соціально-ідеологічно-оцінної. Ці слова пов'язані з політичними та громадськими рухами, політичними поглядами й особливо з таким параметром контексту, як ціннісні орієнтації суб'єктів суспільно-політичної комунікації. «Наявність оцінного суб'єкта передбачає можливість сперечання про оцінки, при якому стикаються різні погляди на процеси та явища суспільно-політичного життя» [4, с. 12].

Багато слів було вигадано давніше, але набули нової популярності вони саме під час останніх подій в Україні. Так, у різних інтернет-виданнях, на

форумах, на сторінках газет, в усному мовленні під час словесних «баталій» з уст проросійських «патріотів» дедалі частіше можна почути такі новотвори: *регулюція* (знев. – назва Революції гідності в Україні), *майдаун* (знев., ірон. – назва політичних мітингів у Києві та їх учасників), *майданутий* (знев. – учасник майдану, прихильник Революції гідності в Україні), *правосек* (знев. – член або прихильник організації «Правий сектор»), *Гейропа* (знев., ірон. – Європа), *Євросодом* (знев., ірон. – Євросоюз), *укроп* (знев. – прихильник євроінтеграції; українець), *бандерлог* (знев., ірон. – житель західної України, українець), *свідоміт* (знев., ірон. – прихильник ізоляції України від Росії, проамериканської чи проєвропейської зовнішньої політики, противники побутування в Україні російської мови), *бандерштат* (знев., ірон. – Західна Україна, мешканці Західної України; Україна, українець), *бандеризм* (знев., ірон. – назва українського націоналізму).

Політичний «словник» прихильників та учасників Революції гідності також активно поповнюється новими словами, нерідко такими, що перебувають на межі або за межею літературного вжитку: наприклад: *тітушки* (слово утворено від прізвища Вадима Тітушка; активно почало вживатися з листопада 2013 року в період Євромайдану; знев. – збірна назва найманців, часто

<http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8E%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> ованих кримінальних елементів, молодиків, зокрема спортсменів, які залучалися колишньою українською владою для застосування фізичної сил й участі в масових сутичках, провокаціях, підпалах машин, залякуванні та побитті прихильників Євромайдану, розгоні демонстрацій тощо), *путріот* (знев., ірон. – прихильник Путіна), *путінг* (знев., ірон. – мітинг на підтримку політики Путіна), *федераст* (знев. – прихильник федералізації; чоловік, який за гроші виступає за федералізацію), *сепаратутка* (знев., ірон. – прихильниця сепаратизму; жінка, яка за гроші підтримує сепаратизм), *рашизм* (знев., ірон. – неофіційна назва <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> політичної ідеології та соціальної практики владного режиму Росії початку ХХІ ст., що базується на <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B8%D0%B9%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> ідеї «старшості братнього народу», його «особливої цивілізаційної місії»), *даунбасці* (знев., ірон. – жителі Донбасу, які підтримують владу ДНР та ЛНР), *бандюкович* (знев. – назва колишнього президента Януковича), *колоради/колорадоси/* *колорадські жуки*

(<http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B9%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%83> - *cite_note-2знев., ірон. – назва проросійських сепаратистів в Україні, бойовиків або найманців, які під час <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%83> 2014 російської інтервенції в Україні 2014 року позначають себе смугастою чорно-жовтого*

ЛІТЕРАТУРА

1. Коць Т.А. Функціонування синонімів у газетно-інформаційному стилі (на матеріалах газет 90-х років ХХ ст.) / Т.А.Коць // Мовознавство. – 2001. – № 4. – С.88 – 95.
2. Словник української мови / І.К.Білодід (гол. ред.) та ін. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
3. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : монографія / О.А. Стишов. – 2-ге вид., переробл. – К. : Пугач, 2005. – 38 с.
4. Холявко І.В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-их років ХХ ст. (семантико-функціональний аналіз) : автореф. дис... канд. філол. наук: спеціальність 10.02.01. / Ірина Вікторівна Холявко. – Кіровоград, 2004. – 20 с.

В статті проаналізовані лексико-семантичні процеси, що відбуваються в українській мові: визначені групи актуалізованої громадсько-політичної лексики, охарактеризовані нові лексичні вхождения, встановлено їх стилістичний статус, способи утворення нових слів, зміни семантики.

Ключові слова: лексико-семантичні зміни, актуалізація, неологізм, спосіб словоутворення, семантичні зміни.

The article analyzes the lexical-semantic processes in the Ukrainian language, the groups actualized the socio-political vocabulary, characterized new lexical entry, found their stylistic status, ways of creating, changing semantics.

Keywords: lexical-semantic change, update, neologism, method of word formation, semantic change

УДК

Канура О.М.

ОСОБЛИВОСТІ НАРОДНОПІСЕННОЇ СТИЛІСТИКИ ПОЕЗІЇ МИХАЙЛА СТАРИЦЬКОГО (НА ПРИКЛАДІ ВІРША «ВИКЛИК»)

Автор у статті розглянула специфіку народнописенної стилістики, що властива ліриці Михайла Старицького, зокрема поезії «Виклик». Цей вірш став народною піснею, в тому числі завдяки тим мовностилістичним засобам, джерелом яких для поета стала народна творчість.

Ключові слова: народна поезія, народна пісня, літературна пісня, народнопоетична стилістика, лірика, Михайло Старицький.

Українські народні пісні та думи є одним із найцінніших духовних надбань нашого народу, що тісно пов'язане з літературною творчістю багатьох українських письменників другої половини XIX століття. Наразі вивчення взаємозв'язку української літератури та фольклору є дуже важливим для збереження національного культурної спадщини, відіграє роль потужного засобу національної ідентифікації. Традиційна українська народнопоетична культура є тим засобом, за допомогою якого відбувається культурний діалог різних вікових поколінь українців, українців, які жили і живуть в Україні, та тих з них, хто з волі обставин опинився за кордоном.

Значно вплинув український фольклор на поезію Михайла Старицького. Зростаючи на Полтавщині, Михайло Старицький з дитинства познайомився з неповторною красою народною пісні. Він рано став сиротою і зростав у родині дядька, Віталія Лисенка, батька славетного композитора. Саме тут М. Старицький долучився до народної пісенної і музичної культури, бо в дядьковій родині шанували і плекали народну пісню. Тому зрозумілим є звернення Старицького-поета до фольклорних засобів у авторській ліриці, вплив народної творчості, і пісень зокрема, на формування особистості письменника.